

Votre Programme Matmidim

Semaine du 31 mars au 4 avril 2024

Souguia n°125

ת"ס

Matmidim

Programme d'étude Mondial

Sujet de la semaine :

Néféch bénéféch (5)

Prendre une vie pour en sauver plusieurs

- Cas pratiques -

Pour la santé de

Haim Dan ben Juliette, Chimon ben Juliette, Guershon ben Sarah

Tephila avant le Limoud

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי, שלא אמר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מתר אסור ולא על אסור מתר, ולא יפשו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי יי יתן חכמה מפיו ויעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

Tephila après le Limoud

מודה אני לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שְׂכָר והם עמלים ואינם מקבלים שְׂכָר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת. אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך.

Que faire lorsqu'on pourrait sauver plusieurs vies en en sacrifiant une seule qui n'aurait pas dû mourir ?

Cas pratiques

Bon Limoud sur Matmidim !

Programme du dimanche

רבי יצחק זילברשטיין, קובץ אסיא, מה-מו, טבת תשמ"ט עמ' 62-68

הריגה לצורך הצלה

שאלה :

א. שבעה אנשים נוסעים בים והספינה על נוסעיה עומדת להיטבע מכובד האנשים. כדי להקל מעומס הספינה, חייב רב החובל להשליך לים שלושה מהנוסעים, וזוהי יניצלו הנותרים. האם הדבר מותר.
ב. בית שקרס תחתיו ורבים נלכדו מתחת לעיי המפולת. המצילים חייבים לעלות עליו עם טרקטור ומנוף, וקרוב לודאי שבפעולות ההצלה ייהרגו בידים חלק מהלכודים. האם הדבר מותר.

תשובה :

שינוי בסנהדרין עב: אשה המקשה לילד ... יצא ראשו אין נוגעים בו, דאין דוחין נפש מפני נפש. וכתב רש"י ז"ל : ואם תאמר מעשה דשבע בן בכרי (ש"ב כ) "הנה ראשו מושלך אליך" דדחו נפש מפני נפש. התם משום דאפילו לא מסרוהו לו, היה נהרג בעיר כשיתפשנה יואב, והן נהרגין עמו, אבל אם היה הוא ניצול, אעפ"י שהן נהרגין לא היו רשאים למסרו, כדי להציל עצמן. אי נמי משום דמורד במלכות הוה. עכ"ל.

ובספר "פנים מאירות" (ח"ג ח) כתוב: נשאלתי מאשה המקשה לילד ויצא ולדה דרך מרגלותיו, האם מותר לחתוך הולד לאברים להציל את האשה. וכתב שמדברי רש"י הנ"ל יוצא דאם ידוע דשכיוצא דרך מרגלותיו שניהם ימותו, מצילין דוחין נפש מפני נפש. וצריך להתיישב בדבר.

יתכן דמה שכתב : "וצריך להתיישב בדבר" הוא בגלל שתי התשובות ברש"י. ודברי ה"פנים מאירות" הם רק לתשובה ראשונה. גם ר' עקיבא איגר הביא במשניות אהלות (פ"ו מ"ו אות ט"ז) את דברי ה"פנים מאירות".

גם מדברי ה"יד רמה" (בסנהדרין עב) יוצא, שאם ברור לנו שהיולדת וגם עוברת ימותו, הורגים את העובר להציל את האם, אפילו בהוציא העובר ראשו (מעדיפים להרוג את העובר משום שלעובר אין עדיין חזקת חיים).

ה"יד רמה" תמה על תירוץ רש"י הראשון, ממה ששינונו: נשים שאמרו להם גויים תנו לנו אחת מכן ונטמאנה, ואם לאו, אנו מטמאים כולכן, יטמאו כולן ואל ימסרו נפש אחת מישראל. הרי דאעפ"י שכולן עומדות להטמא, בכל זאת אין מוסרים להם נפש אחת, ולא כדברי רש"י שאם כולם ייהרגו מוסרים להם אחד. ותירץ דמכיון שלא יחדו אחת מסויימת אסור לבחור אחת ולמסור אותה. כי אולי היתה יכולה להינצל, והיו בוחרים באחרת, אבל כאשר ביקשו אשה מסויימת ואמרו שאם לא יתנוה יטמאו את כולן, איכא למימר שנותנים אותה, שהרי אם לא יתנוה יטמאו את כולן.

וכמו כן בהוציא העובר את ראשו, לכן לא הורגים אותו, משום "דאיכא למימר דשאני הכא דאפשר דמיתציל עובר". וצ"ע.

מבואר בדבריו שבמקרה ואנו בטוחים ששניהם ימותו, מותר להרוג את העובר כדי להציל את האם. וצ"ע.

במסכת (פסחים כה, ב) מסופר: מושל עיר צויה על ראובן שיהרוג את שמעון ואם לא יהרגוהו, יהרוג המושל את ראובן. שאל ראובן את רבא, האם מותר לו להרוג את שמעון. השיב לו: "מאי חזית דדמא דידך סומק טפי, דלמא דמא דחברך סומק טפי". כלומר, מנין לך שדמך אדום יותר מדם חברך, אולי דם חברך חביב יותר מדמך. ולכן אסור לך להרוג. וכתב ה"מהר"ם חלאוה": איכא מאן דאמר, דוקא כשהמושל היה הורג את ראובן ומשאיר את שמעון בחיים, אבל כשאמר אם לא תהרוג את שמעון אהרוג את שניכם, יהרוג ראובן את שמעון ואל ייהרג.

המנחת אברהם (ס' מב) כתב, שמדברי הלחם משנה (הל' יסודי התורה פ"ה) יוצא דמה ששינונו נכרים שאמרו תנו לנו אחד ונהרגנו, ואם לא נהרוג את כולכם, ייהרגו כולם ואל ימסרו נפש מישראל, היינו דוקא כאשר יתכן שהאחד הזה יכול להמלט, אבל אם ברור שהוא ייהרג יחד עם כולם, ימסרוהו. אולם לדעת ה"כסף משנה" שם, אל ימסרוהו גם כשברור שכולם ייהרגו. למרות שלא שייך לומר "מאי חזית", והוא משום דבשפכות דמים ייהרג ואל יעבור.

לאור כל זאת נראה :

אם שבעה אנשים נוסעים בים וכולם עומדים להיטבע, יש מקום למסור לרב החובל שלושה מהנוסעים כדי להטילם לים, על מנת להציל את הנותרים, כשם שנוטה ה"פנים מאירות" להתיר הריגת העובר כדי להציל את האם. וכשם שמביא מהר"ם חלאוה שיטה המתירה לראובן להרוג את שמעון באופן שאם לא יהרגו יהרוג המושל את ראובן וגם את שמעון.

ומסתבר שבאופן זה מותר להטיל גורלות מי יהיו השלושה שיוטלו לים. ומה שתמה ה"חזון איש" אם כן למה ייהרגו כולם, יטילו גורלות, הרי כתבו ה"יד רמה", ו"מהר"ם חלאוה", וה"לחם משנה" ר"חסידי דור" במשניות אהלות, שלא בטוח שהאחד שימסרו ודאי ייהרג, כי שמא יצליח להימלט, אבל כאשר ברור הדבר שיהרג מותר למסרו. אך מדברי ה"חזון איש" הנ"ל נראה דגם כשברור שכולם ייהרגו אסור.

ונראה שהוא הדין במפולת. אם בלי פעולות הצלה ימותו כולם, מותר לעלות עם טרקטור ומנוף להציל. ואעפ"י שקרוב לודאי שיהרוג בידים אנשים, הרי בלי הצלה כולם ימותו, ודומה ל"פנים מאירות" ול"מהר"ם חלאוה" הנ"ל. ומדבריהם יוצא שאין להתחשב בחיי שעה כשניתן להציל לחיי עולם.

ויעוין בהקדמת ה"פני הושע", שכתב שם שנדר להשי"ת שילון בעמק העיון בתורה, כשנפל תחת מפולת בתים שנהרסו עד לעפר, ובאו הרבה להציל "ורבים אשר המיתו ברמיסתם, יותר מאשר בראשונה, אף דלא הוי סגי בלאו הכי, שכוונתם להציל ולפקוח הגל", עכ"ל. מלשונו משמע קצת שטוב עשו המצילים, מכיון דלא הוי סגי בלאו הכי. וטעם ההיתר דאם לא נעשה פעולות הצלה ימותו כולם.

ועכ"פ כשאין ודאות ממש שיהרוג, מסתבר שמותר. ובפרט שיש לצרף לכך את שיטת ה"חזון איש" הסובר שאם חץ נופל לעבר קבוצת אנשים מותר להם להטות את החץ לעבר השני שיש בו פחות אנשים, משום שהטיית החץ נחשבת לפעולות הצלה שבמקרה כרוכה בהריגה.

Programme du lundi

משנת פקוח נפש, רב יוסף אריה לורינץ

פקו"נ	שער ה': "רודף ובא במחתרת" סימן מח	משנת
<p>"ההצלה" וזוה הדין דחיך קודמין. ועיון בהגהות יד אברהם ביו"ד סימן קנ"ז סעיף א' בחפס המלך ישראל ואם יברח ממנו יתפוס לישראל אחר במקומו, דמותר לו לברוח דחיך קודמין לחיי חברך, - אכן נידון דין גרע דחשיב דאיהו הגורם למיתת חברו דהוה כמסלק את התרים מפני החך דחשיב גרם רציחה, או אפשר דאינו מחויב לעמוד ולשמע כחריס לחבירו, ומה דבמקרה עמה עומד שם לאו כלום הוא ואין עליו חיוב להמשיך ולעמוד וליהרג כדי להציל לחבירו, וכן מסתבר.</p>	<p>ח) איסתפקנא בשני אנשים שעומדים איש לפני רעהו, ורואה הראשון תוך שהולך ומתקדם להורגו, וזאת יוסף קוממו יהרוג החך לאיש שאחריו, האם מותר לו לכפוף קוממו, והנה זה ודאי שגם אם עושה כן ל"ה רוצח, דהוה גרמא בעלמא, אולם הרי גם גרם רציחה מיתסר, והפומח צידקא דמיא באופן שיהרוג לשוכב סמוך לו רק בכח שני הגם דל"ה רוצח וכמפורש בסנהדרין ע"ב, מ"מ ודאי דקיימא באיסור, וגם מותר להרגו משום רודף, [וכדעבאנו לעיל אות ג' דגם בגרמא חשיב רודף, וכדחזינן דהמוסר לעכו"ם מותר להורגו כרודף], והעמתי להאי ספיקא קמיה כמה ת"ח ואמרו לי דפשוט שמוחר לו לכפוף קוממו דחייו קודמים לחיי חברו, וכדאמרין בב"מ סב"א לענין קיתון של מים, אכן טענתי להם דמה יענו באופן שנמצאים שני בני אדם לפני צידקא דמיא ועומדים למות בצמא, ורואה האחד מהם לפתוח לצידקא דמיא להרוות צמאונו, אבל עי"ז חבירו אשר שוכב בסמוך וכבר מעולף יטבע וימות ע"י המים בכח שני דהוה גרמא, דאטו נימא שיהא מותר לו לעשות כן דחיך קודמין, דמסתברא שאסור לאדם לעשות גרם רציחה לחבירו כדי להציל לעצמו, וחייב ליהרג ולא לעבור, [כשם שבאוגוסין אדם שיהא מוסר חבירו למלכות, ואם לאו ייהרגוהו דחייב ליהרג ולא לעבור בגרם דרציחה], וא"כ גם בנידון דחך יש מקום לומר שיהא אסור לו לכפוף לקוממו ולהציל עצמו, שהרי עי"ז גורם מיתת לחבירו, ואינו דומה לנידון דקיתון של מים שרק אחד מהם יכול לשמות ולחיות דהתם אינו גורם ע"י השמיה דידיה המיתת לחבירו, אלא שלוקח</p>	
<p>י) ובידון זה דחך שבא כנגדו הוא מעשה שארע בחייל שמחבלים ירו כנגדו טיל והתכופף ארצה ועי"ז פגע הטייל והרג לחייל שאתוריו, וזא לשאל האם נהג כראוי או שצריך כפרה על זאת, ונראה דגם אם נאמר שאסור לאדם בכה"ג להתכופף, מ"מ בצרך הרגיל במצבים שאלה אין זמן להסתכל לאחוריו ולהתבונן ולחשוב אם כפיפת קוממו עלולה לגרום מיתת לחבירו, והיה חייב להציל את נפשו וחשיבא כאונס גמור שאין לו חטא, וכדאשכחן במנחות סד"א בר"ז עשרה בני אדם בשבת והציאו עשרה גרוגרות וקדם החולה ונתרפא צראשונה דכולם פטורים, ופירש רש"י "דכולם למצוה נחבנו והוריו לחולה הרי זה משובח", והגלת עצמו ג"כ הוה בכלל האי מילתא דהוריו להציל נפשו הרי זה משובח, והגם דיש קצת לחלק דשאני שבת שהמירה חורה לצורך פקו"נ, אבל כאן שנחבבר שע"ז נגרם הריגה לחבירו נמצא שהיה אסור לו לעשות כן, מ"מ אין נראה לחלק בזה, דסו"ס הרי הוא היה מחויב להיות זרזו ולהציל נפשו.</p>		

Programme du mardi - mercredi

האם מותר להפיל מטוס כשחוטפין רוצים לפוצץ אותו על בנין גבוה

עוד אלא אף אם יתן האויב בתוך המטוסים חינוקות בני יומם שאינם חייבים להלחם בעד עמם, מ"מ כן הוא דינא דמלחמה שמוחר להקריב למעטים עבור הללח הרבים, [ועיין בסימן כ"ט אות ח'], ולפ"ו גם במטוס שנחטף ע"י מחבלים יש לדון דשייכא בזה האי דינא דמלחמה [משא"כ בעכו"ס שאמרו לסייע בני אדם ליחן להם אחד מהם דהחם ל"ה כלל ענינא דמלחמה כנגד הרבים, ולכן אסור למסור היחיד הגם שיש בזה הלילה דרבים], והוספתי ושלחתי לרבנו הגר"מ ק שליט"א השאלה במטוסי אויב שיחנו בחוכם לבני ישראל כדי לבוא עלינו, והשיב רבנו "זה בכלל השאלה הקודמת".

ג) עוד היה מקום לדון בכל האי ענינא בדרך נוספת, ועלינו להקדים בזה חידוש גדול אשר מלאנו בחד מתקופי דרבאומא [שהיה בדור ה"י והוצא הרבה ב"ך] [ש"ך] שו"מ המהרש"ם בחו"מ סימן שד"מ, דמעשה היה ששודדים לקחו ספינה בשבי והיו בה ישראלים וגם רכוש רב של אדם אחד שלא נסע עמהם, והנה המלכות חפסה כמה מן השודדים וצאו עמהם להסכמה שהם ישררו את הספינה עם אנשיה ורכוש שהיה בה, ואז תשחרר המלכות לשודדים שתפסה, וטעמו השודדים שהרכוש שהיה בספינה כבר נאכל ונעלם ואין ביכולתם להחזירו, וצאו משפחות החטופים לפני בעל הרכוש וביקשו הימנו להודיע למלכות שמוחל על רכושו ויעשו את עסקת השחרור גם בלא הרכוש, אולם בעל הרכוש התעקש שיחזירו לו את הרכוש ואינו מוכן להודיע למלכות שמוחל על זאת, וכמד המהרש"ם דבעל הרכוש דינו כרודף ועלינו לכפותו ולהכריחו למחול על רכושו, וכמו דאמרינן בסוגיין בב"ק קי"ב, בזה הוא גברא שהעלה חמורו לספינה ורצה החמור להטביעה וקאמר רבה דמוחר להשליך החמור למים משום דהוה רודף, ה"י האי בעל רכוש שמעכב עסקת השחרור הוה רודף, דלהיות שבי בין השודדים יש בזה סכנת נפשות, עיי"ש שהאריך בזה, ולפ"ר דבריו תמוהים מאד, דחמור שבספינה שפיר חשיבא רודף שהרי החמור הוא הוא זה שמטביע לספינה, וכמו"כ רודף שבכל מקום היינו כשהאדם הולך

א) יש לעיין אם נחטף מטוס ורוצים החוטפים לפוצץ על בנין רב קומות כדי להרבות ההרוגים [וכמעשה דארע בנין החאומים בזה"ב] האם מותר לפוצץ המטוס באויר קודם שיגיע למטרות, ובפשוטו דומה הדבר לדינא דעכו"ס שאומרים לישראל חנו לנו אחד מכס ואם לאו נהרוג לכולכם דאסור למסור להם נפש מישראל ויהרגו כולם, [ועיין בט"ו ביו"ד סימן קנ"ו ס"ק ז' דאף ביחדו להם פלוני לא ימסרוהו אלא"כ היה מחויב מיחה כשבע בן בכרי, הרי הגם דהאי יחיד בלא"ה ימות מ"מ אסור לנו למסרו להריגה], וא"כ גם בנידון דידן הגם דבלא"ה כל נוסעי המטוס ייהרגו בעוד זמן מה, מ"מ א"א ליך ולהרוג ליחידים אפילו לחיי שעה כדי להליל הרבים, אמנם למאי דכתב החו"מ א ביו"ד סימן ס"ט דמוחר להטות החץ כדי להליל הרבים הגם דעיי"ו יורג היחיד, דחשיבא מעשה הלילה, עיי"ש, יש להסתפק בנידון דידן מהו, די"ל דשאני בתך דביאר החו"מ א"א דהיא בעיקרה פעולת הלילה, ואינה קשורה בהריגת היחיד שבצד האחר, רק עכשו במקרה נמצא בצד אחר נפש מישראל, ובמעשה דמטוס הרי זו פעולת הריגה ומיתוס, אכן יש לומר דההלילה היא השמדת גוף המטוס אלא דנמצאים בחוכו אנשים וממילא הם נהרגים, אבל הפעולה ומטרחה היא פעולת הלילה לסלק המטוס שלא יגיע לבית, ודומה הדבר להטיית חץ דבזה דן החו"מ א, ושאלתי לדבר זה לרבנו הגר"מ קניבסקי שליט"א, והשיב רבנו "נסתפקנו בזה" [והנה באמת שהיה מקום לדון בזה מפני אחרות, דמסתברא ואין סהדי דכאו"א מיושבי המטוס אם היה יודע הדברים כהויתן היה רוצה שיפילו המטוס ולהליל לנפשות הרבות שזוממים החוטפים להורגו, וזה י"ל דדודאי שרי, וכמעשה דלולייטום ופפוס (במעניית י"ב), שמסרו נפשו להליל הרבים ואין כל בריה יכולה לעמוד במחילתו, והכא עדיפא דהחם הם עצמם לא היו בגיוריה, אבל כשהעכו"ס ביקשו למסור לאחד ואם לאו ייהרגו לכולם, מי שמוסר עצמו קדוש יאמר לו, - אמנם בדרך כלל יש במטוס גם חינוקות וקטנים, ועליהם לא מהני האי אן סהדי, וכמוכין], ואם הוא באופן שבמטוס ישנם רק לחוטפים, אלא דאם נפוצץ המטוס קודם שיגיע לבנין הגבוה יפלו שבריו במקום ישוב ויהרגו כמה יחידים, בזה ודאי הדבר דומה להטיית החץ שדן החו"מ א דעלינו להשתדל בהליל הרבים.

ב) אמנם אם נימא דאסור לפוצץ המטוס כשיש בו מבג"י, היא כאן מצוה גדולה, דלפ"ו יכולים מדינות האויב ליקח כמה אנשים מישראל הנמצאים אצלם, וליחן איש אחד בכל מטוס ולבוא ולהפצץ את יושבי ארצנו באין מפריע, והרי זה דבר שלא יתכן כלל, אכן נראה דענינא דמלחמה שאני שבוה כאו"א מחויב להלחם ולמסור נפשו להליל הרבים מיד האויב, ולכן גם מותר להפיל למטוסים הגם דעיי"ו אנו הורגים לישראל שבחוכם, ולא

1) והנה חזינן בסוגיין בסנהדרין ע"ב, דהרודף באונס ג"כ חשיבא רודף, דהרי בעובר שינא ראשו דאין הורגים אותו הוא משום דמשמיא קא רדפי לאמיה, הרי דבלא"ה היינו הורגים אפילו מינוק בן יומו שגורם למיתת אמו, הגם שאין לך אונס גדול מינה, ולפ"ז כשנותן האויב לנפש ישראל בחוך המטוס כדי שלא יוכלו להפילו ויוכל לבוא ולהפניך, נמנע דאיתו ישראל הוא רודף, שהרי מונע בגופו שנוכל להציל לנפשות ישראל, והגם דאיתו ישראל הוא אנוס אולם רודף באונס ג"כ רודף הוא, וממילא מותר להפיל המטוס הגם דעי"ז ייהרג ההוא ישראל, - אכן יש לטעון דכגון דא דומה הדבר לזרקוהו על מינוק להורגו דבזה כתבו החוס' בכמה דוכתי דכיון דהוה שוא"ת אמרינן מאי חוית דמא דחבריה סמיק טפי מדס דידיה ולא צריך למסור לנפשו, ולכאורה פשוט דגם לאחרים הרואים זאת אסור להרוג לאדם שזרקוהו משום האי טעמא דמאי חוית, וא"כ גם במעשה המטוס הוה כמו"כ דאיתו ישראל שנמנע שס הוה מורקוהו עכו"ם על מינוק להורגו, אמנם יעוין לעיל בסמין מ"ד אות ה' דהבאנו להאגר"מ דצמקום שזרקוהו על מינוק ולאדם זה הנורק אין אלא חיי שעה, נדחין חיי שעה דידיה מפני חיי העולם דמיתוק, עיי"ש משנ"ת בזה, ולפ"ז יש לדון דכגון דא נדחין חיים דיחיד מפני פקו"נ דרביס, וממילא מותר להפיל למטוס האויב ולהרוג ליחיד הנמנע שס כדי להציל הרביס, ומעמה י"ל דגם בנידון דנתקף מטוס ורואים חוטפיו לפוללו על בנין רב קומות, מותר להפיל המטוס ולהציל הרביס שבנין, דאם נימא דאסור לעשות כן משום חיי שעה דהישראל שבמטוס, נמנע דישאל זה הוא המעכב להצלת הרביס, והתם איכא טעם נוסף דהישראל שבמטוס אין לו אלא חיי שעה, ובכגון דא דהוה רודף הגם דהוה מורקוהו להתם מ"מ נדחין חיי שעה מפני חיי עולם.

2) אמנם טובא יש לדון בזה די"ל דהא דכחב המהרשד"ם דהמונע להציל לחבירו חשיבא רודף היינו רק כשמעכב ההלכה מדעתו, אבל כשהוא שלא לדעתו א"א לקרותו כרודף, והגם דמי שבגופו הורג לחבירו חשיבא רודף גם כשהוא שלא לדעתו [וכדחזינן דמיתוק דל"ה רודף היינו רק משום דמשמיא קא רדפו לאמו], היינו דהתם הוה מעשה גמור דרודף, אבל מי שיכול להציל לחבירו ואינו עושה כן כי אינו יודע, מסתברא דאין זה רודף, [וגם באופן דמשכחת לה דעי"י שיהרגוהו יינצל חבירו], ועיין בספר דרכי שמואל על אהלות צפ"ז אות ה' דנתבאר כדאמרן, - ומ"מ עדיין יש לדון דכשהאויב נותן לישראל במטוס כדי שיוכל עיי"ז לבוא ולהרוג דחשיבא ישראל זה כרודף, והרבה יש להחישב בדבר.

להרוג לחבירו, אבל במעשה דידן השודדים הם שרודפים, ובעל הרכוש לא שייך למעשה הרדיפה כלל, ורק דיש עיסקה עם המלך להחלפת שבויים וע"י אי הסכמת בעל הרכוש למחול על ממונו ממעכבת עסקת השחרור, וכי לזה רודף יקרא.

ד) ואשר חזינן בזה דכל דהוה גורם לסכנת חבירו חשיבא רודף, דהרי רודף מותר להורגו הוה גם כרודף ע"י גרמא ולא צעין לזה שס רוצח לחיוב קטלא, וכדאשכחן צ"ק קי"א, דהמוסר חבירו למלכות הוה רודף, וכמו"כ מי שעוסק בזיופים ועי"ז מסכן לרביס הוה רודף, עייין בשו"ע חו"מ סימן שפ"ח סעיף י"ב, [והארחנו בזה בסמין נ"א], דגדר הריגה דרודף היינו משום פקו"נ דהנרדף, וכל שבגרימתו יש פקו"נ לחבירו דינו כרודף, ולכן היה הדבר פשוט למהרשד"ם דהמעכב לעסקת שחרור שבויים דינו כרודף, ויעוין בספר דרכי שמואל להגר"ש אויערבך שליט"א על מסכת אהלות פרק ז' אות ה' דאדם שעומד בפתח הבית ולא נותן לרופא להכנס לבית המולה דינו כרודף ומותר להורגו, והן הן הדברים דהמונע הלה לחבירו חשיבא רודף, ולפ"ז כל שעומד ולא מציל לחבירו הטובע בנהר דינו כרודף, אולם אסור להורגו כי בזה לא נרויח מידי, אכן אם הוא בעל ספינה ולא נותן לאחרים לשוט בספינה להציל הטובע, מותר יהא להורגו כדי ליקח ממנו הספינה].

ה) ובשו"ת כח שור [בן דורו של המוספות שבת והשיב לו בתשובותיו] בסמין כ' כתב דרודף ל"ה אלא כשהולך להרוג לחבירו אבל מי שמונע להציל לחבירו אין דינו כרודף ומה"ט עובר שמונע מריפוי מחלת אימו והיא מסוכנת ל"ה רודף, כיון דאין העובר גורם הסכנה ורק דמעכב ההלכה, והויחא כן מהא דבעכו"ם שאמרו לסייע בני אדם חנו לנו לאחד מכם ואם לאו נהרוג לכולכם דס"ל לריש לקיש דאף בידהוה לאחד מהם לא ימסרוהו אלא במחויב מיתה כשבע בן בכרי, ומ"ט לא חשיבא ההוא דידהוה רודף שהרי מונע הלה דרביס, וע"כ דכל שהוא עכמו אינו ההורג ל"ה רודף, - ותיקשי מהתם על חידושו של המהרשד"ם, אמנם יעוין באגרות משה ביו"ד חלק ב' סימן ס' ענף ג' דביאר דשאני התם דבאמת אין שום סיבה וטעם שיהרגו לכולם מפני האי יחיד שידהוה, אלא מנאל להם העכו"ם עילה בעלמא ולכן ל"ה רודף, [ועיי"ש באגר"מ דביאר דהיינו טעמא דר' יוחנן דצמקום דידמו העכו"ם לאחד מהם דימסרוהו להם, והגם דיש כאן חיי שעה דההוא יחיד, משום דההוא יחיד הוה רודף, עיי"ש באגר"מ שהאריך בזה, ולפ"ז חזינן מהתם כיסוד המהרשד"ם דגם צמקום דלאו כלום קעביד ורק דמחהוה על ידו סכנה לאחרים חשיבא רודף].

Programme du jeudi

משנת פק"נ סי' מה

הגורם מיחה לבני העיר, וכיון שהוא והן נהרגים מותר להרוג לגורם
[לחד תירוך דרש"י], וא"ש הא דבדנן דמיטוק שנמחבוה כחב הדברי
רננה שעשהה האם שלא כתיב, דכיון דגם החם שיכא הסנדא
דמשמיה קא רדפו לאס, שהרי טבעו של מינוק להיות צובה כשרואה
ליטוק, שוב אין עליו שם רודף כלל ועיקר, ולי"ה כגורם מיחה דאמו,
אלא משמיה קא רדפו לה, וממילא אסור היה לה להורגו, הגם דיא
והמינוק היו נהרגים ע"י הרואים. נאמנם הדבר קלמ דומק דנמלא
לפי"ו דקושיה רש"י הוה רק למאי דמקשינן בגמ' ארז הוגא, אבל
למרחן הגמרא הו ל"ק מידי, דמאכר דקיי"ל כר"ה דמוחר להרוג
לקטן הרודף הגם שאינו צר המראה, א"כ אה"י דלל שהוא גורם
לסכנה דמכירו מותר להורגו, ול"ק ממעשה דשכ"ב, ויאל ראשו
דמינוק שאמי דמשמיה קא רדפו לאמו. ובח"ט במשנה שם נאכלות
העמיק לדברי רש"י, הרי דס"ל דגם למסקנא דהגמ' דמשמיה קא
רדפי לה, עדין קשיא ממעשה דשכ"ב בברי.

ט) והגדה רע"א בגליון המשנה צפ"ו דאכלות צ"ן לתשובת
הפנים מאירות ח"ג סימן ח' באשה שמקשה לילד
ויאל רוב הולד דרך מרגלותיו וידוע לנו ששניהם ימותו, דמוחר
להניל האשה ולחחור הולד כמעשה דשכ"ב שכתב רש"י דמוחר נפש
מפני נפש משום דהיו הוא והם נהרגים, - וסיים בפנים מאירות
"ועיין ביו"ד סימן קנ"ו וז"ע להמישב בד"ן זה", והיינו דלאדך
תירוך דרש"י וכן היא השיטה השניה בשו"ע דרק במחויב מיחה
מוחר לחוסרו, ולא מהני הא דהיו הוא והם נהרגים, א"כ גם
ביאל ראשו הגם שהוא ואמו ימותו מ"מ אסור ליגע בזול, -
ובכל אופן חזינן בפנים מאירות דלמרחן קמא דרש"י, הוא הדין
נמי ביאל ראשו דעובר דמקוס שהוא ואמו ימותו מותר לחחור
לעובר, חה דלא כלאמר כשיטת הדברי רננה, וס"ל לפנים
מאירות דגם לאמר דלמרחן לסכנא דמשמיה קא רדפו לאמו,
סו"ס החינוק הוא הגורם לסכנה דאמו, ובמקום שהוא והיא
נהרגים מותר להרוג לגורם, [למירוך קמא דרש"י], ולפי"ו גם
בחינוק שנמחבוה לחירוך קמא דרש"י וכן היא השיטה
הדלשאונה שברמ"א שפיר עשהה אמו שהשמיקה אומה ומנקחו,
אך לאדך מיראל דבעינן מחויב מיחה כשכ"ב א"כ היה אסור
להרוג לחינוק, וכבר כתב הט"ו שלכתחילה צריך להחמיר בהאי
שיטה.

י) עוד יש לדון בענינא דהדברי רננה, דיעוין בחידושי המאירי
שכתב דגם ביאל ראשו דעובר שאין נוגעין בו היינו
אחרוני, אבל האשה עצמה יכולה לחוסרו שנרדף היא, הרי הגם
דמשמיה קא רדפו לאמו מ"מ לנרדף עצמו מותר להרוג לגורם,
א"כ ה"ה בנידון האשה שבמחבוה היה מותר לה להרוג לחינוק
כיון שהיא נרדפה ע"י ידו, ועיין לעיל בסיומן מ"ד שנתבאר
לשיטת המאירי. - והנה נידון זה להדברי רננה היה מצד בימי
השואה שנחבאו היהודים צבונקרים ובעליות הגג במחנים קשים
במחנק ורום אימים, והמינוקות היו צוכים מאין הפוגות, וכאשר
הארורים עשו חיפוש ניצבה לפניהם השאלה הטראה האם יסתמו
לפיהם דהמינוקות כשיש חשש גדול שעי"י יחנקו, ושמענו שכן
עשו צבונקרים רבים, ולפתשנ"ה יש ללמד שכד"ן עשו כיון שהם
היו בעצמם הנרדפים.

שוב שאלתי להגרות"ק שליט"א בענין החינוק (ולא
הזכרתי לתשובת ה"דברי רננה") והשיב: "מסתבר שמוחר, וגם
חמור מיקרי רודף, ע' רמב"ם בסוף הלכות חובל ומזיק".

ג) ואמרונו להעתיק כאן לתשובת ה"דברי רננה" סימן נ"ח
[מגאוזי הדור צומן הב"ח והט"ו והיה שר המסכים
על הש"ך ביו"ד, - לשון בעל "האגרות משה" צהסכמתו לספר
שינא מכח"י צבונקלן תשר"ס], וז"ל: אשה שכרסה על נפשה
מפני רעש מהומת רקים פוחזים, ועמה ולד שלא היה עדין צן
שלשים, והי נהרימו הולד את קולו צככי, היחה מחיראה לנפשה
פן יודע לרקים את מקומו, ותסתק למיחה כאשר עשו כלה
להשמד ולהרוג מנער ועד זקן טף וגשים מעולל ועד יונק, ועי"ו
המיחה הולד באומרה מוטב שימות אחד ולא שנים, ועמה באה
האשה בקול המולה וילנה והיא מר לה, לשאלו אם צריכה תשובה
לו לאו, - לכאורה היה נראה דאין צריכה תשובה דכד"ן עשהה
דהו"ל הולד רודף דניתן להניל צנפשו של רודף, אכן האמת יורה
דריב דאין ק דבסוף פרק ו' דאכלות חנן דאשה שהיחה מקשה
לילד יאל ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, הרי
דהתם דהולד ממש בגופו רודף להאם וממות בזול, ואפ"ה אין
דוחין נפש מפני נפש, והיינו טעמא דאין דין רודף אלא במרחן
להורגו, וכאן ליכא כונה כלל, מכ"ש בנידון דידן דאין רודף כ"כ
כמו התם, דהכא אינו אלא גרם למיחה ע"י השמעת קולו צככי
דכ"ש הוא שאין נפש נדחה מפני נפש, הגם דבפרק בן סורר
ומורה אהא דאמר רב הוגא קטן רודף ניתן להנילו צנפשו פריך
אחיביה יאל ראשו אין נוגעין בו, ומשני שאמי התם דמשמיה קא
רדפי לה, והאי טעמא ל"ש צנידון דידן דכביה לאו משמיה הוא,
אמנם הרמב"ם כתב דמשינא ראשו דעובר אין נוגעין בו דהו
טבעו של עולם, וכן העתיק צככי בשו"ע, ונריך לדקדק למה ליה
להרמב"ם טעמא דהו טבעו של עולם ולא קאמר טעמא האמור
בגמרא משמיה קא רדפו, הן אמח שבכסף משנה כתב להאי
טעמא בגמרא משמיה קא רדפו להו והו שכתב רבינו דהו טבעו
של עולם, כלומר דטבעו של עולם היינו משמיה קא רדפו, מ"מ
הו"ל להרמב"ם לומר לישנא דגמרא, אלא ודאי חונחו לאשמעינן
דכל היכא שאין מחין לרדפו ולהמיחו אלא שהוא ע"פ הטבע,
וכמו בנידון דידן שהכביה של מינוק הוא ע"פ הטבע דרבייתו כך
הוא שרואה החינוק לינוק לא מיקרי רודף, עכ"ל החשונה
[בקיבור מעט מה ששייך לענינו].

ח) והנראה צ"ה, דהנה יעוין ברש"י שהקשה ממעשה דשכ"ב
קודם שכתב למרחן הגמרא דמשמיה קא רדפו
לאמיה, והיינו דהוקשה לרש"י אהא דמקשינן על רב הוגא דקאמר
דקטן הרודף מותר להורגו ממחיתין דאל ראשו, לסייעיה ממעשה
דשכ"ב דמעשה דשכ"ב חזינן דכל שגורם מניאוחו סכנה לאחריני
הגם דלאו מידי קעביד מותר להורגו, וא"כ גם צקטן הרודף הגם
שאמי צר המראה קו"ם הרי הוא גורם סכנה למיחו יהא מותר
להורגו, ועל זה תירך רש"י דשאי צככי שהיו הוא והם נהרגים
ול"ש צוה הטעם דמאי חזית, לכן מותר להרוג לגורם הגם דלאו
מידי קעביד, אבל צקטן הרודף כיון שאמי צר המראה אסור להורגו
דמאי חזית, ודינא דרודף היה רק כשהמרו בו, ועד תירך רש"י
דשכ"ב היה מורד במלכות, אולם למירוך הגמרא דביאל ראשו אין
נוגעין בו משום דמשמיה קא רדפי לאמו, שוב לא חשיב החינוק
כגורם מיחה דאמו, דהא ק הוא טבעו של עולם, ומשמים מסככים
לאמו מיחה ול"ש לדון על החינוק מרודף כלל וכלל, ומעמה בחינוק
שיאל ראשו אין נוגעין בו גם באופן שעי"ו ימותו האם והולד, דכיון
דמשמיה קא רדפו לאמו שוב ל"ה הולד בגדר רודף וממילא אין
נוגעין בו ואסור לנו להורגו, ואינו דומה למעשה דשכ"ב דהגם
דעושה רודף ל"ש עליה כיון דלאו מידי קעביד מ"מ חשיבא שהוא

Liste des 126 Souguiot étudiées sur Matmidim

H'AGUIM

Hanouka 8. Emplacement de la Hanoukia 44. 45. Ner Ich oubeto 111 - 113. Le Chamach	Pourim 16. Michloah' Manot et Matanot Laevyonim 85. Zakhor et Mèh'iyat Amalek	Pessah 20. Biour H'amets 58. Bedika des miettes 86. 87. 88. Vente du Hamets	Sefirat Haomer 21. Un seul grand compte 89. 90. Un enfant qui devient adulte au milieu de la Sfira Ben Hametsarim 100. 3ème Beit Hamikdash	Roch Hachana 35. Les trois Livres 101 - 103. Tkiot Choffar Soukot 36. Mitstaer 104 - 106. Ma'amid
--	--	---	--	--

BRAKHOT

1. Birkot Hatorah 2. Choméa Kéoné 3. Arévout 4. Kavana dans le Chema 5. Position pour le Chema 6. Méah Brah'ot 7. Amen Yetoma 9. Les quantités pour les Brah'ot	10. Les Brah'ot de consommation 11. Brakha Chééina Tsrih'a 12. Ikar Vétafel 13. Méein Chaloch 14. Brah'a sur un interdit 15. Anigrone 17. Birkat Haguefen	18. Natei Inchei 19. Birkat Haréah' 22. Les jus 23. Trima 24. Pat Kisin (1) 25. Pat Kisin (2) 26. Les Apéritifs 27-31 Zimoun 32. Tefilat Haderekh	33 -34. Birkat Hagomel 38. Chéhéh'éyanou sur un nouveau fruit 39. Chéhéh'éyanou sur un nouveau Keli 40. Chéhéh'éyanou sur les Mitsvot 41. Hatov Véhamétiv sur le vin	42. Cheva Brah'ot (1) 43. Cheva Brah'ot (2) – Panim H'adachot 46. Birkat Halevanah 47-49. H'azarat Hachats'
--	---	---	--	--

SOUGUIOT GENERALES

37. Bal Tossif 50. Tokh Kédé Dibour	51-52. Ein Chaliah' Lidvar Avera	53. Mitsva bo yoter Mibichlouh'o 54. Mitsvot lav lihanot nitanou	55-56. Mitsvat Assei Chehazman grama 57. Zerizim makdimim lemitsvot	71. 72. Haossek Bamitsva Patour Minhamitsva 89. 90. Les actions de l'enfant
--	----------------------------------	---	--	--

CHABBAT – Melekhet Mah'chevet

Chabbat – Les Derabanan

59. 60. 61. Mit'assek 62. 63. 64. Davar Chééno Mitkaven 65. à 68. Psik Récheh	75 à 79. Grama 80. Chinouy 69. 70. Melakha chééina tsrikha légoufah	91 à 95. Réhitsa BéChabbat VéYom Tov 107 – 110. Nerot Shabbat		
---	---	--	--	--

HACHKafa - PENSEE JUIVE

EVEN HAEZER

YOREI DE'AH

H'OCHEN MICHPAT

81 à 84. Tsaar Baalei Haim	96 à 99. Yih'oud	73. 74. Maaser sur les gains	114 – 117. Adam Hamazik Béoness 118 -121. Th'ilato bépchia vessofo béoness	122-126. Néfech bénéfech
----------------------------	------------------	------------------------------	---	--------------------------